

Anton GRIZOLD, Nataša LOGAR*

MEDNARODNO RAZVEJANI, A TRDNIH JEZIKOVNIH KORENIN**

Eno od devetih področij družbenega obstoja slovenščine, ki so jih pred 40 leti organizatorji vključili v program *Slovenščine v javnosti*, je bilo tudi področje slovenščine v oboroženih silah in drugih obrambnih dejavnostih. Ko sva s tukajšnjim gostujočim sourednikom razmišljala o avtoricah in avtorjih, ki bi vsako od teh področij osvetlili s sodobnega vidika, o tem, kate-rega obramboslovca bova nagovorila, ni bilo nobenega dvoma. Na videz naključno – v resnici pa ne – je tudi glavni urednik tukajšnje revije. Že prošnjo za gostovanje z jezikoslovnimi temami v sicer interdisciplinarni, a primarno družboslovni *Teoriji in praksi* sva mu poslala iz istega vzgiba: ker sva vedela, da globoko razume, kako »/jezik/ odraža resničnost družbe in njeno zgodovino, hkrati pa pomembno soustvarja družbena razmerja in tako tudi humano vsebino in kulturno podobo družbe« (Slovenščina v javnosti, 1983: 201).

S prof. dr. Antonom Grizoldom s Katedre za obramboslovje Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani sva se najprej dogovarjala, da bi napisal znanstveni članek. Ko pa sva se kmalu za tem naključno srečala v avli najine fakultete, me je presenetil: »Narediva raje intervju.« Po zgolj trenutku moje nejevere sva bila soglasna. In sva ga naredila: intervju z dodatkom virov, kakršen pritiče strokovno-znanstvenemu pisanju.

Pogovarjala sva se v njegovem kabinetu v traktu C. Miza in police tam so obložene z debelimi knjigami o državi in vojnah, upravljanju konfliktov, sodobnih varnostnih politikah ter naštetim sorodnih temah. Na doseg roke je tudi drobna knjižica – zbirka pesmi Viktorije Grizold, na steni pri vratih, kamor pogled zaide ob vsakem izhodu, pa reliefni portret bratov Humboldt. Teme, ki sva jih načela, so povezane z razvojem slovenskega vojaškega jezika in nastankom vede, ki jo ta jezik neobhodno zadeva: slovenskega obramboslovja. Vrnila sva se v čas sedemdesetih let prejšnjega stoletja in pogledala v prihodnost. V mislih sva odpotovala v tujino in se od tam ozrla proti domovini. Navajala sva podatke ter bila osebna. Kajti iskren pogovor o odnosu do jezika je vedno tudi osebni.

* Dr. Anton Grizold, redni profesor, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija; dr. Nataša Logar, docentka, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Intervju je potekal v sredo, 2. 10. 2019, od 12. do 14. ure na Fakulteti za družbene vede.

Pobudo, da bi pri osrednji in najstarejši slovenski interdisciplinarni družboslovni reviji *Teoriji in praksi* pripravili tematsko številko, ki bi bila posvečena slovenščini v javnosti, ste kot glavni urednik sprejeli z veliko naklonjenostjo. Tudi v pogovorih z vami – kadar nanesejo na jezik – in v vaših zapisih ni težko najti misli, kakršna je naslednja:

/N/ovodobni intelektualni orkan medsebojno povezanega sveta /je nuja/ in naša naloga je obdržati se v njegovem jedru, z jezikom priklenjeni k nacionalni kulturi, z umom pa odprti za tisto, kar nas more bogatiti. In s čimer lahko obogatimo druge (Grizold, 2016: 29).

»/Z/ jezikom priklenjeni k nacionalni kulturi«? Za znanstvenika obramboslovca – pravzaprav širše: za nejezikoslovca – je to redka drža, pa niti ne redka v smislu deklarativne skrbi za jezik, ki je tudi sicer med uglednimi poznavalci drugih strok ne manjka, temveč v smislu izrecno dejavnega razmerja do slovenščine kot jezika (vaše) stroke, ki mi jo je med drugim v navezavi na *Vojaški slovar* (2002) večkrat izpričal zasl. prof. dr. Tomo Korošec. Od kod in od kdaj – pa morda tudi zakaj – pri vas tak odnos do slovenščine?

Spoštovanje do slovenskega jezika mi je že v otroštvu privzgojila mama. Ko sem hodil v osnovno šolo v Radljah ob Dravi, je predmet Slovenščina poučevala učiteljica, ki je bila izredno pozorna na to, da smo že kot osnovnošolci znali tako pisati kot govoriti knjižno jezikovno zvrst. To izpostavljam zato, ker danes v medijih in drugje v javnih položajih opažam, da se to znanje pri govorjenju med srednješolci in pozneje študenti izgublja, da preklapljanja iz lokalnega govora v vsem skupni nadnarečni kod ni več ali pa je šibko, kar se mi zdi slabo.

V nadaljnjih, srednješolskih letih, ko sem obiskoval Gimnazijo Moste v Ljubljani, je moj odnos s slovenščino rasel ob poučevanju, usmerjanju in skrbi gospe Helene Potokar, čudovite profesorice in osebe. Profesorica Potokarjeva je bila izjemna poznavalka leposlovja, in to ne le slovenskega – tudi jugoslovanskega, evropskega in svetovnega. Pedagoško pretanjeno nas je spodbujala k rednemu obiskovanju predstav Male drame, Mestnega gledališča Ljubljanskega, Kina Union ipd. ter k branju knjig, o vsebini predstav in prebranega pa smo nato pri pouku resno ter zbrano diskutirali. Na šolske ure je vabila sodobne pesnike in pisatelje, spomnim se npr. takrat še mladega Tomaža Šalamuna. Na ta način je v nas gradila reflektiran in sodoben stik z jezikom ter – pri meni osebno gotovo – odgovornost do njega. Danes lahko rečem, da sem kot govorec slovenščine tak, kot sem, v veliki meri po njeni zaslugi, zato sem hvaležen, da sva se s profesorico še zadnjič slišala prav v njenih zadnjih življenjskih dneh.

Sicer pa sem vesel tudi tesnega strokovnega in kolegialnega sobivanja, ki

sem ga v študijskih in poznejših kariernih letih vse do danes spletel s slovenisti na naši fakulteti: naprej s Tomom Korošcem, ki je z razvijanjem poimenovalno-pojmovnega aparata skupaj z vsemi članicami in člani naše katedre epistemološko utemeljeval obramboslovje kot vedo; nato pa še z Moniko Kalin Golob in pozneje z mojo tukajšnjo sogovornico, ki sta z znanjem iz svoje stroke plemenitili naše vsebine. Terminološka, lektorska in druga sodelovanja z njimi so zame kot neslovenista vedno vsaj malo tudi učne minute. Dragocene učne ure v smislu skrbi za slovensko kulturo nasploh pa so bili zame zmeraj tudi pogovori s Tonetom Pavčkom ali pa Božidarjem Voljčem, če tu omenim zgolj še njiju.

Če pa se vrnem k »priklenjenosti k nacionalni kulturi prek jezika« v vašem uvodnem vprašanju – kot Slovenec, kot oseba, katere materni jezik je jezik z relativno majhnim številom govorcev, nisem nikoli imel občutka manjvrednosti. Odgovornost do slovenskega jezika, ki sem jo omenil prej, zato vsekakor čutim pri vsakem lastnem pisanju in govorjenju, prek funkcij, ki jih opravljam (ena takih je npr. pri *Teoriji in praksi*), pa jo skušam prenašati tudi na druge. Resnično cenim visoko kulturo sporazumevanja v slovenskem jeziku; v državi, ki jo Slovenci zdaj končno imamo, se mi zdi slovenščina zelo pomembna vrednota.

Sedemdeseta leta 20. stoletja so na Slovenskem marsikateri stroki prinesla obeleževanja vredne dogodke. V slovenistiki je eden teh t.i. portoroško posvetovanje z naslovom *Slovenščina v javnosti*, ki je potekalo 14. in 15. maja 1979. Šlo je za prvo (in vse do danes tudi zadnje) srečanje, ki je povežalo sociologe, politologe, filozofe, gospodarstvenike, kulturnike in druge strokovnjake ter predstavnike različnih društev in ustanov v skupno razpravo o vprašanju slovenskega jezika kot pomembnem političnem ter družbenem vprašanju.

Preden pa pogledava razmišljanja takratnih udeležencev posveta na temo »slovenščine v oboroženih silah in drugih obrambnih dejavnostih« (Slovenščina v javnosti, 1983: 210), me zanima kratek oris stanja stroke, pozneje poimenovane obramboslovje. Gre za čas sedemdesetih in osemdesetih let, ko je doživela nekaj prelomnih, obeleževanja vrednih dogodkov, vsaj posredno povezanih tudi z jezikom.

Obramboslovje kot akademska disciplina se je v Sloveniji pojavilo sredi sedemdesetih let. Ledino za to smo vsekakor orali tudi z Vojaškim slovarjem (1977), ključna pa je bila uvedba *Študija splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite* na takratni FSPN. Gre za študij, ki je bil hkrati uveden na petih fakultetah po Jugoslaviji, na zahtevo pobudnika (zvezne vojske – JLA) pa je bil del predmetnika vsem študijem skupen. Kljub temu, da je bila v t.i. vojaškostrokovnem delu študijskega programa prisotna tudi takratna uradna ideologija skupne države, pa se strinjam s prof. Beblerjem, da

je bil študij v Ljubljani najmanj ideološki in najbolj mednarodno odprt. V okviru tega študija smo oblikovali temeljne epistemološke prvine posebne družboslovne discipline, ki smo jo leta 1985 poimenovali obramboslovje. Ta razvoj je bil neobhodno povezan z znanstvenim raziskovanjem pojavov varnosti, obrambe in vojsstva. Pri obojem – tako pri študiju kot pri raziskovanju – smo se prevladujoče zgledovali po delih uglednih tujih avtorjev in avtoric z Zahoda. Šlo je za dela s področij vojaške sociologije, strateških študij, obrambnih študij, študij o vojnah, mirovnih študij in študij mednarodne varnosti, ki so se v ZDA razvijale od petdesetih let dalje, drugje, zlasti v Veliki Britaniji in Kanadi, pa v šestdesetih letih ter pozneje. Na neki način smo imeli srečo, da je bil študij vpeljan v času, ko je bil predstojnik Katedre za obramboslovje prof. dr. Anton Bebler. Prof. Bebler je doktoriral na Univerzi v Pensilvaniji v ZDA in govori več tujih jezikov, zato je v predmete brez zadržkov prinašal vsebine s prej omenjenih področij. Lahko bi celo rekli, da se je obramboslovje začelo prav z internacionalizacijo, ki je šele v tem desetletju na Univerzi v Ljubljani postala obče modna.

Po Antonu Beblerju sta bila predstojnika Katedre za obramboslovje še general Milovan Zorc in general Lado Kocjan, nato pa je predstojnik postal Tomo Korošec. Ali ni bila izbira jezikoslovca za to mesto nekoliko nenavadna?

Nasprotno: izbira prof. Korošca za vodjo Katedre za obramboslovje prav v letih 1985–1989 je bila premišljena in pravilna. Profesor je bil takrat že uveljavljen pedagog in raziskovalec. Kljub temu da je bil primarno jezikoslovec, je bil zelo »domač« tudi v pojmovnem svetu naše stroke. Bil pa je tudi odličen – danes bi dodali še pridevnik *strateški* – vodja: povezal nas je v skupnost z jasno vizijo razvoja in cilji, skupnost, katere člani in članice se na načrtani poti medsebojno podpirajo. Zelo pomemben del te poti je bilo tudi brušenje odnosa do slovenske terminologije in jezika nasploh.

Obramboslovje se je že od začetka opredeljevalo kot interdisciplinarna veda, kajne?

Vsekakor. Dejstvo, da je obramboslovje raslo na fakulteti, na kateri so že sobivale sociologija, politologija, komunikologija idr., je bilo prava okoliščina za razvoj nove vede; za druga področja, npr. socialno in politično psihologijo, pa so predavatelji prihajali z drugih fakultet. Sinergija družboslovnega metodološkega aparata vseh je vsekakor doprinesla h kakovosti empirično-teoretičnih preverb pojavov družbene obrambe in varnosti, ki smo se jih takrat pri nas lotevali prvič.

Sami ste na omenjenem študiju leta 1981 diplomirali in se v istem času na fakulteti tudi zaposlili. Nastanek nove stroke ste tako rekoč spremljali v živo. Ali lahko predstavite katerega od še nepopisnih dogodkov iz tistega časa?

Naj omenim le enega. Leta 1982 je bil v Dubrovniku posvet o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. S fakultete sva se ga udeležila takratni predstojnik Katedre za obramboslovje prof. Kocjan in jaz, Slovenijo pa je zastopal magister Emil Milan Pintar, ki je bil takrat namestnik republiškega sekretarja za znanost in tehnologijo. Na posvetu je bilo 210 udeležencev iz cele Jugoslavije. Poudariti je treba, da so se v drugih delih Jugoslavije z vprašanjem varnosti in obrambe tako na zvezni kot republiški ravni takrat ukvarjali mnogi profili, med njimi zdravniki, kemiki in fiziki; marsikdo od udeležencev je bil ugleden profesor. Sam sem na posvetu še kot asistent nastopil z ekspezejem, ki je povzemal vizijo razvoja, kakršnega smo zagovarjali na naši katedri. Med drugim sem povedal naslednje: študij splošne ljudske obrambe in samozaščite bomo preimenovali v študij obramboslovja ter ga utemeljili na spoznanjih iz znanstvenega proučevanja pojavov varnosti, obrambe in vojsstva; pri raziskovanju se bomo povezali s tujimi raziskovalci in raziskovalkami, tako da bomo prej omenjene pojave lahko obravnavali tudi komparativno; prizadevali si bomo, da bodo naši študenti vsaj doktorate opravljali na tujih ustanovah; za ta in za druge namene (npr. študijske obiske) bomo skušali zagotoviti štipendije. Po mojem kratkem nastopu se je zgodilo naslednje: na oder je prišla mlajša kolegica in izrekla tele besede: »Drugovi i drugarice, ovo što je govorio drug iz Slovenije je razbijanje Jugoslavije.« Njen odziv dobro ponazarja vzdušje tistega trenutka v celi dvorani: bilo je polno nerazumevanja, vzvišenosti in odklonilnosti. Gospod Pintar je skušal nato pomiriti strasti in je moje besede podprl, vendar pa na tistem posvetu po opisani predstavitvi z mano nihče ni več spregovoril. Čez približno tri tedne so na fakulteto prišli predstavniki Generalne inšpekcije (GINE), pregledali so naše študijske načrte in jih ocenili z odlično oceno. Dejansko – in to je treba poudariti – so bili naši učni načrti že v tistem času v obsegu približno dveh tretjin obče družboslovni, le tretjinsko pa vojaškokostrokovni v skladu s pričakovanji ustanovitelja študija, tj. zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. Zaradi tega so naši študenti takratni študij splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite študirali devet semestrov, in ne štiri, kot je to veljalo v drugih republikah.

Opisani pripetljaj je zgolj eden od mnogih podobnih, ki so spremljali ustanavljanje ter razvoj obramboslovnega študija in raziskovanja pri nas, ponazarja pa, da smo bili mednarodno naravnani že takrat. Hitro smo se vključevali tudi v različne povezave, med njimi smo bili že vse od ustanovitve leta 1986 člani mreže ERGOMAS (*European research group on military and society*), sodelovati smo začeli v mednarodnih projektih, predvsem pa smo v tujino odhajali na študijska izpopolnjevanja. Ta dejstva in druga, ki sem jih tu izpustil, so na več mestih že kar dobro popisana (gl. Korošec, 1986; Obramboslovje na Slovenskem, 1989; Malešič, 1996; Grizold, 1996; Jelušič, 1996; Korošec, 2007; Jelušič in Grizold, 2008; Malešič, 2008).

Omenili ste študijska izpopolnjevanja v tujini. Prav vi ste bili prvi študent obramboslovja pri nas, ki je šel na tako pot. Vodila vas je, in to še pred doktoratom, v Maryland (ZDA). Pozneje ste v tujini še mnogokrat raziskovalno in pedagoško gostovali, ste tudi član več mednarodnih strokovnih združenj. Morda še bolj pomembno kot to pa je dejstvo, da je v samem središču vašega strokovnega zanimanja področje varnosti v mednarodnih odnosih; ste npr. tudi soavtor knjige *Varnostne politike velesil* (2000). Tako udejstvovanje je nujno tujejezično. Ali ste kdaj pomislili, da so za vašo kariero slovenske jezikovne korenine ovira?

Nikoli! Internacionalizacije nikakor ne vidim kot uspešne, če bo izvedena na račun slovenskega jezika. Tudi kot glavni urednik *Teorije in prakse* sem že dobil pobude, da bi bila revija samo v angleščini – a sem jih odločno zavrnil. Če ne bomo razvijali slovenske terminologije – in razvijamo jo ravno v strokovno-znanstvenih objavah, širše uveljavljamo pa v predavalnicah – bomo izgubili zelo pomembno področje jezikovne rabe. Uklanjanje te vrste razumem prej kot šibkost v osebnostni drži in kot nenačelnost, tudi znanstveno.

Katere tuje jezike (ob samoumevni angleščini) je zaželeno, da danes vsaj do neke mere znate tisti, ki se akademsko ukvarjate z varnostjo, obrambo, vojsvom in mirom?

Obrambne in varnostne ter druge študije, ki sem jih naštel prej, so izdelek Zahoda. Vzhod je v času hladne vojne na nacionalno varnost in sorodna vprašanja gledal skoraj izključno z vojaško-političnih vidikov. To je pomenilo, da so na Vzhodu vprašanja, povezana z varnostjo, obravnavali na vojaških ustanovah, na Zahodu pa na civilnih ustanovah. Zato še danes na Poljskem in v drugih vzhodnoevropskih državah manjkajo strokovnjaki za strateške in druge prej omenjene študije, kakršne poznamo po vzoru ZDA že približno 60 let, tj. manjkajo strokovnjaki, ki bi študije tako raziskovalno in akademsko razvijali kot jih družbeno udejanjali. Angleščina je torej v teh strokah nuja in je hkrati enako kot v drugih znanostih *lingua franca*, medtem ko je znanje drugih jezikov, četudi zgolj v obsegu vljudnostih fraz, vedno prednost in vsaj ob prvem stiku pomaga premoščati razlike.

Kolikšna pa sploh je še sporazumevalna zmožnost v hrvaščini, srbsčini ter drugih jezikih narodov nekdanje Jugoslavije med vašimi mlajšimi kolegi in kolegicami, morda tudi med študenti?

Ko pedagoško gostujem na univerzah v mestih nekdanje Jugoslavije, študente vprašam, ali želijo, da predavam v angleščini ali v jeziku, ki je nekoč imel skupno ime srbohrvaščina. Z eno izjemo so do zdaj vedno izbrali drugo možnost, s tem da pri terminologiji zlasti v hrvaščini pazim na to, da uporabljam poimenovanja, ki so nastala v zadnjih 20 letih. Moji mlajši kolegice

in kolegi hrvaškega, srbskega ali bosanskega jezika, če uporabim sodobne izraze, žal skoraj ne znajo več, študenti pa sploh ne. Našim študentom predpisujem predvsem slovensko in angleško literaturo, le izjemoma pa bi kateri verjetno zmogel hrvaško ali srbsko.

Zasl. prof. dr. Anton Bebler je ob 20-letnici Katedre za obramboslovje in 10-letnici Obramboslovnega raziskovalnega centra (1995) v navezavi na obdobje 1990–1991 zapisal: »Brez pretiravanja lahko rečem, da je bil naš obramboslovni študij eden od nenagrajenih junakov boja slovenskega naroda za lastno državo« (Bebler, 1996: 11). Ali se strinjate z njim ali gre te besede predvsem pripisati zanosu slavnostnega govora?

Leta 1991 je morala Slovenija za priznanje mednarodnopravne subjektivitete med drugim – in to takoj – zagotoviti varnostno-obrambni vidik svoje suverenosti. Izjemno pomembno je bilo, da je imela Slovenija v času osamosvajanja (pa tudi nekaj let pozneje v času vključevanja v EU in NATO) kritično število obramboslovnih strokovnjakov, ki so razumeli takratno dogajanje ter so oblikovali strokovna in strateška stališča o nacionalnoobrambnem in nacionalnoobrambnem sistemu. Ta stališča so znali na razumljiv način predstavljati domači javnosti prek medijev, ključnim akterjem v tujini pa na konferencah, sestankih ter po drugih diplomatskih poteh. V tem delu se torej strinjam s prof. Beblerjem, sicer pa nenagrajenosti sam ne bi izpostavljaj, pravzaprav sem ponosen in vesel, da se prispevek obramboslovcev v času, o katerem govoriva, v velikem obsegu niti ne omenja.

V letih 2000–2004 ste bili minister za obrambo Republike Slovenije. Izstopanje iz na neki način zalednih, umirjenih akademskih prostorov v prostore državnega odločanja najbrž ni lahko?

Velikokrat je bilo res težko. Tudi odzivi fakultetnih sodelavcev in sodelavk na te bolj ali manj kratkoročne selitve niso vedno pozitivni. Zagovarjam pa, da moramo kot strokovnjaki prispevati k dobrobiti celotne družbe ter odkrito in glasno nasprotovati, ko nas načrtovalci našega razvoja bodisi kot skupnost državljanov in državljanek ali pa zgolj kot posameznice in posameznike vodijo drugam, kot bi bilo to po našem poglobljenem vedenju pravilno in modro. Čeprav se kot individuumi razlikujemo in se kdaj tudi ne strinjamo, se mi zdi pomembno, da se spoštujemo in da zmoremo sodelovati kot skupnost.

Vrniva se še enkrat v sedemdeseta in osemdeseta leta prejšnjega stoletja. Za razumevanje jezika slovenske »vojaške« stroke v tistem času se mi zdita izhodiščna dva zapisa. Prvi je iz pisma upokojenega generala Jake Avšiča iz leta 1973, namenjenega zvezni skupščini in zvezni ustavni komisiji, ki se končuje z naslednjim (nav. po Korošec, 1998: 64):

Mlademu doraščajočemu človeku se v armadi širi horizont znanja. Če ga prisilimo na rabo novih besed v drugem jeziku, bo moral hkrati zaostajati v znanju svojega jezika. Ti vojaki prihajajo iz armade z okrnjenim znanjem svojega jezika.

Drugi zapis govori o začetnih letih študija z imenom *Študij splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite* (ime se je, kot sva že rekla, obdržalo do leta 1985). Skupaj s prof. dr. Ljubico Jelušič ste o njem med drugim zapisali (Jelušič in Grizold, 2008: 165):

Za večino predmetov, ki so sodili v federalno določen predmetnik, je jugoslovanska vojska v svojih izobraževalnih centrih sestavila posebne učbenike, nekateri učbeniki, npr. za vojaško taktiko, pa so bili povsem enaki tistim, ki so se uporabljali na vojaških akademijah. JLA je zagotovila tudi predavatelje za nekatere predmete, ki so bili povezani z vsebino s področja vojaške taktike, strategije oboroženega boja /.../ in vojaške psihologije. Zahteva slovenskih pogajalcev pri ustanavljanju študija je bila, da mora biti izvedba predmetov v slovenskem jeziku oziroma da morajo tudi vojaške predmete predavati častniki slovenskega izvora.

Kako ste sami na obeh mestih – kot vojak JLA in kot študent – doživljali opisano jezikovno mešanico?

Sobivanje slovenščine in srbohrvaščine v položajih, ki ju izpostavljate, je v mojem spominu iz tistega zgodnjega časa nekako samoumevno, tako da me srbohrvaščina tudi v čisto občem življenju v Ljubljani v začetku osemdesetih let, ko so npr. nekateri vozniki avtobusov potnike pozdravljali še v srbohrvaškem jeziku, ni motila. Postopoma pa se je vsekakor oblikoval občutek utesnjenosti, nesvobode ... in nuje, da bi se povsod lahko izražal v maternem jeziku.

Ko že omenjate utesnjenost – na portoroškem posvetovanju leta 1979 so udeleženci ob zavedanju, da je pred dvema letoma izšel *Vojaški slovar* (Korošec et al., 1977) in da je takrat že dobro desetletje izhajala revija *Naša obramba*, predlagali tudi, »da se izpopolni jezikovna regulativa in praksa v SLO, še zlasti v enotah teritorialne obrambe in civilne zaščite« (Slovenščina v javnosti, 1983: 210). Korošec je pozneje v zvezi s slovenščino v enotah teritorialne obrambe (TO) zapisal, da je »s/slovenščina /.../ zlasti kot jezik poveljevanja v enotah TO povzročala velike težave. Kot poveljevalni jezik ni v teh enotah do razpada Jugoslavije nikoli zaživela v celoti« (Korošec, 1998: 65).

Bili ste vodja raziskave *Slovenski vojak: pripadniki Teritorialne obrambe med oboroženimi spopadi v Sloveniji* (Grizold, 2001). V raziskavi ste se

osredotočili na vojaka posameznika v razmerah izvajanja oboroženega boja, tj. na njegovo vedenje med spopadi, pa tudi na vrednote, mnenja in stališča o varnostnih in obrambnih vprašanjih, ki jih je oblikoval na podlagi vojne izkušnje v času osamosvojitve Slovenije. Med drugimi tematikami ste se empirično dotaknili tudi stališča do človekovih pravic, občutenja patriotizma in motiviranosti za boj. Ali je (vsaj posredno) raziskava izpostavila tudi kaj jezikovnega?

Da, je.

Za kaj je šlo in kako si to razlagate?

Raziskavo smo izvedli neposredno po oboroženih spopadih v Sloveniji. S terenskim delom smo pohiteli (čeprav je to prineslo nekatere metodološke pomanjkljivosti), ker smo želeli zajeti tudi psihološki moment – vojake smo npr. spraševali o strahu, občutkih ob prvem strelu v človeka ipd. Kar pa se jezika tiče: v anketah in intervjujih smo zaznali veliko navdušenje pripadnikov TO nad tem, da so lahko kot jezik poveljevanja ter medsebojnega sporazumevanja uporabljali slovenščino, in to kljub temu da celotno izrazoslovje – kot ste nakazali s Koroščevim navedkom – takrat še ni bilo na voljo oz. so bili mnogi izrazi, potrebni za poveljevanje ali npr. opremo, še okorni. Vojakov občutek, da brani sebe, svojo družino in svojo državo, je bil v takratnih spopadih nedvomno povezan tudi z zavestnim prizadevanjem za dosledno rabo slovenščine. Na neki način gre za iste vzgibe, kot so bili prisotni že pri partizanskih enotah v času NOB.

Do zdaj sva govorila le o tem, *kateri* jezik, za konec pa reciva kaj še o tem, *kakšen* jezik ali *kaj* znotraj njega. Leta 2002 ste zapisali (Grizold, 2002: 6):

Z osamosvojitvijo Slovenije in nastankom slovenske vojske kot ene izrazitih prvin državnosti so tudi za slovenski vojaški jezik nastale bistveno drugačne okoliščine.

Ali bi lahko rekli, da je danes zamudništvo odpravljeno, da se vsa področja, ki so specializirano povezana z varnostjo in obrambo, za slovenskega naslovnika samoumevno jezikovno uresničujejo v slovenščini? Ter da vas – po drugi strani – pestijo iste jezikovne težave kot vse druge stroke (visokošolski učitelji npr. tu pogosto omenjajo zadrege pri prevajanju terminov in pravopisno šibkost študentskih besedil)? Z drugimi besedami: ali v povezavi z jezikom pravzaprav niste nič več nekaj posebnega?

Zamudništvo je res odpravljeno, tako po vsebinski kot po jezikovni plati. Raziskovalno smo blizu najboljšim v svetu (kolikor nam to seveda dopuščajo finančni in drugi viri); pravzaprav obstaja nevarnost, da smo tu na preteklih lovorikah že nekoliko zaspali. Sam vidim večji izziv za prihodnost v

tem, da smo postali razdrobljeni, da ne čutimo več potrebe po sodelovanju in srečevanju v živo. Tehnologija nas je povezala globalno, lokalno pa nas je ločila, osamila. Druženje kot del *Academie* – pri tem ne mislim samo na obramboslovce – se krči. Prepričan sem, da bomo med najboljšimi ostali le, če bomo ta trend obrnili. Vsekakor pa, da, danes kot strokovnjaki za vojsko, obrambo, varnost in mir jezikovno nismo nič posebnega – in to je brez dvoma dobro (smeh).

LITERATURA

- Bebler, Anton (1996): Dvajset let obramboslovja na Slovenskem. V: Marjan Malešič (ur.), Razvoj obramboslovne misli: Zbornik, 9–12. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj, Center za strateške študije.
- Grizold, Anton (1996): Aktualni trenutek obramboslovja. V: Marjan Malešič (ur.), Razvoj obramboslovne misli: Zbornik, 77–82. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj, Center za strateške študije.
- Grizold, Anton (2002): Predgovor. V: Tomo Korošec et al. (ur.), Vojaški slovar: Predelana in dopolnjena izdaja, 5–6. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- Grizold, Anton (2016): Družboslovje in FDV: Od bolonjske reforme do akademske odgovornosti. V: Monika Kalin Golob (ur.), Odgovornost za razvoj družboslovja: Deset let prenovljenih programov Fakultete za družbene vede, 27–29. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grizold, Anton in Bogomil Ferfila (2000): Varnostne politike velesil. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jelušič, Ljubica (1996): Vključevanje obramboslovja v mednarodne raziskovalne tokove. V: Marjan Malešič (ur.), Razvoj obramboslovne misli: Zbornik, 83–86. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj, Center za strateške študije.
- Jelušič, Ljubica in Anton Grizold (2008): Obramboslovje: Od epistemološke uresničitve do internacionalizacije. V: Monika Kalin Golob (ur.), Nataša Logar (ur.) in Anton Grizold (ur.), Jezikovna prepletanja, 189–203. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Korošec, Tomo (1986): Obramboslovje in obramboslovni študij na FSPN. Teorija in praksa 23 (12): 1426–1428.
- Korošec, Tomo (1998): Slovenski vojaški jezik. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Korošec, Tomo (2007): K tridesetletnici slovenskega obramboslovja. Teorija in praksa 44 (5): 785–790.
- Korošec, Tomo et al. (ur.) (1977): Vojaški slovar. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Korošec, Tomo et al. (ur.) (2002): Vojaški slovar: Predelana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- Malešič, Marjan (1996): Urednikov uvod. V: Marjan Malešič (ur.), Razvoj obramboslovne misli: Zbornik, 3–7. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj, Center za strateške študije.
- Malešič, Marjan (2008): Razvoj obramboslovne vede in slovensko vojaško izrazoslovje. V: Monika Kalin Golob (ur.), Nataša Logar (ur.) in Anton Grizold (ur.), Jezikovna prepletanja, 205–217. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Obramboslovje na Slovenskem: Gradivo s posveta (1989). Ljubljana: Marksistični center CK ZK Slovenije.

Slovenščina v javnosti (1983). Ljubljana: Republiška konferenca SZDL Slovenije; Slavistično društvo Slovenije.

VIRI

Grizold, Anton (2001): Slovenski vojak: Pripadniki Teritorialne obrambe med obo-
roženimi spopadi v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Arhiv druž-
boslovnih podatkov. Dostopno prek <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sv91.xml>, 10. 9. 2019.